

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «УКРАЇНЬСЬКА ЗАЛІЗНИЦЯ»

FEATURES OF FORMING THE AUTHORIZED CAPITAL OF PUBLIC JOINT-STOCK COMPANY «UKRAINIAN RAILWAY»

Михайло МАКАРЕНКО,
доктор економічних наук,
професор, ректор Державного
економіко-технологічного
університету транспорту, Київ

Mykhaylo MAKARENKO,
PhD Economics, Professor,
Rector of State Economy
and Technology University
of Transport, Kyiv

Марина ПОТЕТЮЄВА,
кандидат економічних наук,
начальник управління аналітично-
методологічного забезпечення
Головного управління майнових
та земельних ресурсів, Київ

Maryna POTETYUYEVA,
PhD Economics,
Chief of the analytical
and methodological providing
department, Main Directorate
of Property and Land, Kyiv

Юрій ТРУХАНОВ,
кандидат економічних наук,
начальник сектору організації нормування праці
Українського державного центру транспортног
сервісу «Ліски», Київ

Yuriy TRUKHANOV,
PhD Economics,
Chief of the work rationing,
Ukrainian State Center of Transport Service
«Lisky», Kyiv

Залізничний транспорт України є провідним елементом транспортної системи країни. Як одна із базових галузей економіки забезпечує її внутрішні та зовнішні транспортно-економічні зв'язки і потреби населення у перевезеннях, сприяє нормальному функціонуванню всіх галузей економіки, соціальному й економічному розвитку та зміцненню обороноздатності держави, а також міжнародному співробітництву України.

Функціонування залізничного транспорту в ринкових умовах висуває нові вимоги до управління виробничо-економічною діяльністю галузі. Це зумовило необхідність проведення реформ у галузі, які забезпечують підвищення ефективності, конкурентоспроможності на основі досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання й управління, активізації діловитості (підприємливості), ініціативи. Закон України «Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування» (далі – Закон) визначає правові, економічні та організаційні особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального

користування, 100% акцій якого належать державі (далі – Товариство), управління й розпорядження його майном та спрямований на забезпечення економічної безпеки і захисту інтересів держави [1].

Метою даної статті є обґрунтування підходів до виділення майнових об'єктів підприємств та організацій залізничного транспорту загального користування, які вносяться до статутного капіталу Товариства, передаються Товариству на праві господарського відання, а також які закріплюються за ним.

Формування статутного капіталу визначається статтями 13, 24-36 Закону України «Про господарські товариства»

та установчими документами акціонерного товариства [2]. Відповідно до статті 4 Закону статутний капітал Товариства формується за рахунок [1]:

- майна залізничного транспорту загального користування;
- 100 відсотків акцій акціонерних товариств, що проводять ремонт тягового рухомого складу й виготовляють залізобетонні конструкції та шпали, повноваження з управління корпоративними правами яких здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування й реалізує державну політику у сфері транспорту;
- акцій (часток, паїв), що належать державі у статутному (складеному) капіталі господарських товариств, утворених за участю підприємств залізничного транспорту;
- права постійного користування земельними ділянками, наданими для розміщення підприємств залізничного транспорту;
- права господарського відання магістральними залізничними лініями загального користування та розміщеними на них технологічними спорудами, передавальними пристроями, що безпосередньо використовуються

для забезпечення процесу перевезень, а саме: залізничні станції та колії загального користування, тягові підстанції, контактна мережа та інші пристрої технологічного електропостачання, системи сигналізації, централізації, блокування та управління рухом поїздів, об'єкти і майно, призначені безпосередньо для виконання аварійно-відновлювальних робіт.

Необхідно зазначити, що статутний капітал акціонерного товариства виконує такі функції:

- стартова, що проявляється у праві засновників товариства розпочати власну підприємницьку діяльність. Статутний фонд відображає закріплену в статуті товариства

У статті висвітлено теоретичні та науково-методичні питання формування статутного капіталу публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування. Обґрунтовано порядок формування його статутного капіталу. Запропоновано підхід щодо визначення категорій державного майна підприємств залізничного транспорту, яке передається публічному товариству на праві господарського відання та закріплюється за ним.

In the articles it is revealed the theoretical and scientifically methodical issues of forming the authorized capital of public joint-stock company of railway transport of the general use. It is grounded the order of forming its authorized capital. The unique going is offered to determination of categories of state property of enterprises of railway transport which is passed to public society on a right for the economic knowing.

наявність матеріальної бази для проведення учасниками товариства незалежної (власної) підприємницької діяльності;

□ гарантійна, яка визначає, що частина майна товариства призначена для розрахунків із кредиторами (мінімум засобів, наявність яких завжди гарантується товариством), зокрема у випадку реорганізації чи ліквідації акціонерного товариства; першочерговість на відшкодування збитків мають кредитори, а вже потім, після задоволення їх вимог, допускаються виплати акціонерам;

□ визначення частки участі кожного акціонера в товаристві. Весь статутний капітал розподіляється на частки, кожна з яких має номінальну вартість. Від розміру частки учасника в статутному капіталі залежить ступінь впливу акціонера на управління товариством, розмір дивідендів, розмір частки в майні товариства, що може бути виділена в разі виходу учасника з товариства або при розподілі майна між учасниками в разі ліквідації товариства.

З метою формування статутного капіталу Товариства за рахунок включення до його складу основних засобів, що утримуються на балансах підприємств залізничного транспорту загального користування, пропонується класифікувати основні засоби за такими групами [3]:

□ об'єкти, які увійдуть до статутного капіталу Товариства на праві власності (далі – перша група класифікації);

□ об'єкти державної власності, які не увійдуть до статутного капіталу і будуть використовуватися Товариством на праві господарського відання (далі – друга група класифікації);

□ об'єкти, які закріплюються за Товариством з метою забезпечення їх утримання та функціонування, а саме: майнові об'єкти цивільної оборони, житловий фонд (за окремими винятками), матеріальні носії секретної інформації, спеціальний зв'язок (далі – третя група класифікації).

Майно залізничного транспорту загального користування, яке може вноситися до статутного капіталу Товариства на праві власності, складається з:

□ необоротних активів (крім тих, що входять до другої та третьої групи класифікації основних засобів). До них включають матеріальні та нематеріальні ресурси, строк корисної експлуатації яких становить більше одного року або операційного циклу, якщо він більший, ніж рік [4];

□ оборотних активів, що включають грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу [4].

Склад необоротних і оборотних активів подано в **таблиці**.

Щодо майнових об'єктів житлового фонду, то до статутного капіталу включаються:

1) будинки й будівлі, в приміщеннях яких мешкають люди, якщо цим приміщенням встановленим порядком не було надано статус житлового;

2) гуртожитки вищих навчальних закладів I рівня акредитації, в яких громадяни на законних підставах зареєстровані і фактично проживають менше п'яти років [5];

3) службове житло [6].

Службове житло – це окрема квартира чи кімната в комунальній квартирі, що затверджена як службове житло і надається особам, які з огляду на трудові відносини і характер роботи мають проживати за місцем роботи чи недалеко від нього. До основних ознак службового житла слід віднести: характер трудових відносин та режим роботи працівника, що дає право на користування службовим житлом; житло може бути розташоване в будь-якому будинку, але обов'язково за рішенням виконкому міської (районної в місті) ради чи районної державної адміністрації повинно бути включене в перелік службових приміщень; може існувати у вигляді квартири чи окремої кімнати у квартирі; має спеціальний режим заселення і виселення наймача і членів його сім'ї; повинно розташовуватися у безпосередній близькості від дільниці, яка обслуговується працівником (його робочого місця).

На залізничному транспорті наказом Мінтрансу затверджено Положення про порядок надання службових жилих приміщень і користування ними на підприємствах та в організаціях залізничного транспорту загального користування [7]. Перелік категорій працівників, яким можуть бути надані службові жилі приміщення, визначено законодавчо [8];

4) житло, яке знаходиться на території підприємства [6].

Житло, яке знаходиться на території підприємства, організації, – розташоване в будь-якому будинку, побудованому на земельній ділянці, яка надана підприємству, організації на праві постійного користування (праві власності) в межах території забудови, яка визначена відповідною будівельною документацією.

Статтею 10 Закону передбачено, що магістральні залізничні лінії загального користування та розміщені на них технологічні споруди, передавальні пристрої, що безпосередньо використовуються для забезпечення процесу перевезень, а саме залізничні станції та колії загального користування, тягові підстанції, контактна мережа та інші пристрої технологічного електропостачання, системи сигналізації, централізації, блокування та управління рухом поїздів, об'єкти і майно, призначені безпосередньо для виконання аварійно-відновлювальних робіт, є державною власністю та закріплюються за Товариством на праві господарського відання [1].

Об'єкти, які включаються до другої групи класифікації, на сьогодні враховуються на балансах залізниць, як правило, у таких структурних підрозділах: дистанції колії, дистанції захисних лісонасаджень, дистанції електропостачання, дистанції сигналізації та зв'язку, а також відбудовних поїздів.

До другої групи класифікації майна доцільно включити магістральні залізничні лінії загального користування з розміщеними на них технологічними спорудами, передавальними пристроями, що безпосередньо використовуються для здійснення процесу перевезень, а саме:

□ магістральні залізничні колії загального користування;

□ інші станційні колії загального користування;

□ стрілочні переводи, що знаходяться на магістральних та інших станційних коліях загального користування та мають окремі інвентарні номери;

□ пости електричної централізації (окремо розташовані), включаючи приміщення для розміщення обладнання автоблокування, електричної централізації та переїзної сигналізації;

□ тягові підстанції, контактна мережа і пов'язані з нею пристрої (пости секціонування, пункти паралельного з'єднання, пункти групування станцій стиккування, підсилюючі та екрануючі проводи, проводи зворотного струму, відсмоктуючі трансформатори, пункти живлення тощо), пристрої та лінії живлення автоблокування, інші пристрої технологічного електропостачання (повітряні та кабельні лінії автоблокування (далі – АБ), розподільчі пристрої АБ, пристрої живлення СЦБ та інші) на магістральних та інших станційних коліях загального користування;

□ пристрої електричної та диспетчерської централізації, пристрої автоблокування, в тому числі автоматичних блокувань, частотних колійних ланцюгів, обладнаних автоматичною локомотивною сигналізацією і автостопами, інші пристрої управління рухом поїздів;

□ об'єкти і майно, призначені безпосередньо для виконання аварійно-відновлювальних робіт, а саме: аварійно-відбудовні поїзди, пожежні поїзди, пожежні машини і належне їм пожежно-технічне та аварійно-відбудовне озброєння.

До третьої групи майнових об'єктів, які не включаються до статутного капіталу Товариства, а закріплюються за ним з метою забезпечення їх утримання та функціонування, відносяться майнові об'єкти житлового фонду та об'єкти, що мають загальнодержавне значення, зокрема: майнові об'єкти цивільної оборони, матеріальні носії секретної інформації, спеціальний зв'язок тощо.

Щодо житлового фонду, то до нього входять будинки і жилі приміщення в інших будівлях, що належать державі; жилі будинки (частини будинків), квартири, що належать громадянам на праві приватної власності; жилі будинки і жилі приміщення в інших будинках, що належать колгоспам та іншим кооперативним організаціям, їх об'єднанням, профспілковим та іншим громадським організаціям; жилі будинки, що належать житлово-будівельним кооперативам; квартири в багатоквартирних жилих будинках, садибні (одноквартирні) жилі будинки, а також жилі приміщення в інших будівлях усіх форм власності, що надаються громадянам, які відповідно до закону потребують соціального захисту; жилі будинки, що належать державно-колгоспним та іншим державно-кооперативним об'єднанням, підприємствам та організаціям.

До житлового фонду не входять нежилі помешкання в житлових будинках, призначені для торгових, побутових та інших потреб непромислового

Таблиця. Необоротні й оборотні активи, що входять до першої групи класифікації

Необоротні активи		Оборотні активи	
нематеріальні активи	немонетарні активи, які не мають матеріальної форми та можуть бути ідентифіковані. До них відносяться: – права користування природними ресурсами; – права користування майном; – право господарського відання магістральними залізничними лініями загального користування та розміщеними на них технологічними спорудами, передавальними пристроями, що безпосередньо використовуються для забезпечення процесу перевезень; – права на об'єкти промислової власності, крім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті; – авторське право та суміжні з ним права	виробничі запаси	Зазначають вартість запасів малоцінних та швидкозношуваних предметів, сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, запасних частин, тари, будівельних матеріалів та інших матеріалів, призначених для споживання в ході нормального операційного циклу [23]
		поточні біологічні активи	– вартість поточних біологічних активів тваринництва (дорослі тварини на відгодівлі й у нагулі, птиця, звірі, кролі, дорослі тварини, вибраквані з основного стада для реалізації, молодняк тварин на вирощуванні й відгодівлі), а також рослинництво (зернові, технічні, овочеві та інші культури)
незавершені капітальні інвестиції	вартість незавершених на дату балансу капітальних інвестицій в необоротні активи на будівництво, реконструкцію, модернізацію (інші поліпшення, що збільшують первісну (переоцінену) вартість, виготовлення, придбання об'єктів матеріальних необоротних активів (в т.ч. необоротних матеріальних активів, призначених для заміни діючих, і устаткування для монтажу)	незавершене виробництво	– витрати на незавершене виробництво і незавершені роботи (послуги), а також вартість напівфабрикатів власного виробництва і валова заборгованість замовників за будівельними контрактами
основні засоби	До основних засобів включаються всі основні засоби підприємств залізничного транспорту, інші необоротні матеріальні активи, крім майнових об'єктів, визначених у пункті 1 статті 10 Закону [1], цивільної оборони, матеріальних носіїв секретної інформації	готова продукція	– запаси виробів на складі, обробка яких закінчена та які пройшли випробування, приймання, укомплектовані згідно з умовами договорів із замовниками і відповідають технічним умовам і стандартам
		товари	– вартість товарів, які придбані підприємством для наступного продажу
довгострокові фінансові інвестиції	Включають фінансові інвестиції на період більше одного року, а також усі інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент. Також включаються фінансові інвестиції, які згідно з відповідними положеннями (стандартами) обліковуються методом участі в капіталі [23]	векселі одержані	Зазначають заборгованість покупців, замовників та інших дебіторів за відвантаженою продукцією (товари), інші активи, виконані роботи та надані послуги, які забезпечені векселями [23]
довгострокова дебіторська заборгованість	Зазначають заборгованість фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу [23]	дебіторська заборгованість за товари (роботи, послуги)	Зазначають заборгованість покупців або замовників за наданим їм продукцію, товари, роботи або послуги (крім заборгованості, яка забезпечена векселем). У підсумок балансу включається чиста реалізаційна вартість, яка визначається шляхом вирахування з дебіторської заборгованості резерву сумнівних боргів [23]
відстрочені податкові активи	Зазначають суму податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню в наступних періодах унаслідок тимчасової різниці між обліковою та податковою базами оцінки [23], інших необоротних матеріальних активів, зокрема інвестиційна нерухомість, гудвіл	дебіторська заборгованість за розрахунками	
		інша поточна дебіторська заборгованість	Зазначають заборгованість дебіторів, яка не може бути включена до інших статей дебіторської заборгованості та яка відображається у складі оборотних активів
інші необоротні активи	Зазначають суми необоротних активів, які не можуть бути включені до наведених вище статей розділу «Необоротні активи» [23]	поточні фінансові інвестиції	Зазначають фінансові інвестиції на строк, що не перевищує один рік, які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент [23]
		грошові кошти та їх еквіваленти	Зазначають кошти в касі, на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані для поточних операцій, а також еквіваленти грошових коштів. У цій статті окремо наводяться кошти в національній та іноземній валютах [23]
		інші оборотні активи	Зазначають суми оборотних активів, які не включені до вищевказаних статей: податковий кредит, витрати майбутніх періодів, інші активи

характеру; будинки й будівлі, в приміщеннях яких мешкають люди, якщо цим приміщенням встановленим порядком не було надано статус житлового, а також гуртожитки вищих навчальних закладів I рівня акредитації, у яких громадяни на законних підставах зареєстровані і фактично проживають менше п'яти років; службове житло та житло, яке знаходиться на території підприємства.

Крім того, до третьої групи також включаються:

□ об'єкти цивільної оборони. Якщо об'єкт цивільної оборони перебуває в будівлі, будинку, споруді іншого призначення, необхідно провести виділення об'єкту цивільної оборони в окремий інвентарний об'єкт з присвоєнням окремого інвентарного номера;

□ матеріальні носії секретної інформації, до яких відносяться матеріальні об'єкти, в тому числі фізичні поля, в яких відомості, що становлять державну таємницю, відображені у вигляді текстів, знаків, символів, образів, сигналів, технічних рішень, процесів тощо [9]. До них відносяться сховища та протирадіаційні укриття, до обладнання відносяться системи вентиляції, звукового сповіщення, електроживлення, пристрої зв'язку, комунікації з водозабезпечення та каналізації тощо;

□ об'єкти спеціального зв'язку. До них відносяться будівлі, інженерно-технічні споруди, приміщення з розміщеними в них/на них пристроями

та обладнанням, із застосуванням якого здійснюється діяльність, пов'язана з передачею/прийманням інформації, що підлягає захисту. Якщо об'єкти спеціального зв'язку перебувають у будівлі, приміщенні, інженерно-технічній споруді іншого призначення, необхідно провести виділення об'єкту спеціального зв'язку в окремий інвентарний номер. Якщо об'єкти спеціального зв'язку, які перебувають на балансах структурних підрозділів залізниць та підприємств (приміщення, пристрої, обладнання) мають подвійне застосування та перебувають у складі об'єктів цивільної оборони, матеріального резерву, вони обліковуються за основним використанням і місцем дислокації.

Розмір статутного капіталу Товариства буде визначений після проведення повної інвентаризації всіх статей балансу, незалежної оцінки активів та визначення суми зобов'язань. Порядок проведення інвентаризації активів з метою формування статутного капіталу Товариства передбачений постановою КМУ від 02.03.1993 № 158 [10].

Необхідно зазначити, що для отримання в автоматизованому режимі достовірної інформації щодо кількості об'єктів, їх балансової вартості, інших показників за запропонованими групами класифікації кожний інвентарний об'єкт, врахований на балансі підприємства, пропонується зашифрувати за належністю до груп класифікації. Одночасно стосовно

об'єктів, які мають подвійне використання, тобто об'єкт виконує функції для забезпечення процесу перевезень на магістральних залізничних лініях та функціонування інших видів діяльності (робіт, послуг), доцільно розглянути можливість виділення кількох окремих інвентарних об'єктів, визначивши первісну вартість та суму зносу за кожним об'єктом відповідно до обсягу виконуваних робіт.

У разі, коли за окремим об'єктом основних засобів сформувати декілька різних інвентарних об'єктів неможливо, первісну вартість та суму зносу такого об'єкту пропонується включити до групи класифікації за обсягом більшої кількості виконуваних робіт (займаної площі або іншими ознаками) на момент формування статного капіталу.

Для забезпечення окремого обліку основних засобів Товариства за його видами та статутного капіталу Товариства План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій залізничного транспорту України доцільно доповнити окремими субрахунками для відображення об'єктів основних засобів, які вносяться до статутного капіталу Товариства, які будуть враховуватися на праві господарського відання, та тих, які закріплюються за Товариством з метою забезпечення його утримання й функціонування, а також окремими субрахунками для відображення в обліку статутного капіталу за джерелами його формування [11].

Таким чином, наведені теоретичні та науково-методичні основи формування статутного капіталу публічного акціонерного товариства, підходи до визначення категорій державного майна підприємств залізничного транспорту, що передається публічному товариству на праві

господарського відання та закріплюється за ним, дозволять уникнути неоднозначного трактування положень Закону України «Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування».

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування» від 23.02.2012 №4442-VI.
2. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 №1576-XI.
3. Потетюєва М. В. Основні критерії віднесення майна до статутного капіталу АТ «Українська залізниця» / М. В. Потетюєва // Проблеми державного регулювання залізничного транспорту : Міжнар. -практ. конф., 28-29 травня 2012 р. : тези допов. – Одеса – К.: ДЕДУТ, 2012. – С. 102-104.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999, №87.
5. Закон України «Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків» від 4 вересня 2008 року №500-VI.
6. Закон України «Про приватизацію державного житлового фонду» від 19.06.1992 №2484-XII.
7. Наказ Мінтрансзв'язку «Положення про порядок надання службових жилих приміщень і користування ними на підприємствах та в організаціях залізничного транспорту загального користування» від 08.09.2010 №653.
8. Постанова Ради Міністрів УРСР «Про службові жилі приміщення» (зі змінами) від 04.02.88 №37.
9. Закон України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 №3855-XII.
10. Постанова КМУ «Про затвердження Положення про інвентаризацію майна державних підприємств, що приватизуються (корпоратизуються), а також майна державних підприємств та організацій, яке передається в оренду (повертається після закінчення строку дії договору оренди або його розірвання)» від 02.03.1993 №158.
11. Наказ Укрзалізниці «План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій залізничного транспорту України» від 19.01.2000 №17-Ц.

Шановні читачі!

У березні 2013 виповнюється 150 років з дня народження академіка В.І.Вернадського. Звертаємося з ініціативою вшанування його як видатного подвижника української наукової школи фізичної економії.

Просимо підтримати проведення відповідної наукової конференції (за участю сайту та журналу «Економіст»), яка дасть поштовх подальшим фундаментальним та прикладним фізико-економічним дослідженням. Вони можуть лягти в основу Національної стратегії розвитку України, адекватної викликам XXI століття.

Головний редактор журналу
«Економіст», професор В.Голян,
голова Наукового товариства
імені Сергія Подолинського, професор В.Шевчук
v.o.shevchuk@gmail.com